
Z našich hospod mizí společenská

Z našich hospod mizí společenská

Již patnáct let sleduje Jiří Vinopal z katedry sociologie Filozofické fakulty UK život v českých hospodách a jeho proměny. Společně jsme se podívali na to, jak došlo k obrození české hospodské kultury, jaký dopad má současná doba na klasické „čtyřky“ a na to, jak se za poslední roky společenský život v našich restauračních zařízeních proměnil.

Na úvod jsem se sociologa zeptal, jakou roli dnes hospody v našich životech hrají.

Hospoda zůstává v životě Čecha velice důležitým prvkem, ale řekl bych, že v posledních několika letech její pozice ustupuje. V minulosti, a nejen za socialismu, měli lidé podstatně méně možností k setkávání. Zejména na vesnicích byly hospody v životech lidí velice důležité. V posledních dvaceti letech se tento vzorec proměňuje a hospody nejsou pro život Čechů tak významné jako kdysi.

Jak jste zmínil v jednom starším rozhovoru, povahu českých hospod proměnil nástup nových zařízení, které jsou provozovány pod značkou samotného pivovaru. Na všech místech jsou stejné a nabízejí jednotné služby i menu. Jsou tyto nové podniky ještě vůbec tradičními českými hospodami, jak jsme je vnímali dříve?

Některé z těchto podniků se snaží stavět na staré české hospodské tradici a trochu ji modernizovat. Jejich nástup obecně velmi zlepšil úroveň služeb v našich restauračních zařízeních. Zlepšil se obraz českého piva, které bylo dříve spojováno se zakouřenou místností v pochybném lokále, kde jsou na ubrusech skvrny od včerejší polévky. Nové podniky cílí spíše na střední nebo dokonce vyšší střední třídu a úroveň jejich služeb tomu musí odpovídat. To se promítlo do obecné hygienické úrovně nejen na toaletách, ale i do kvality piva a způsobu, kterým se chová obsluha.

Za minulého režimu bylo běžné hodnotit hospody číslováním, nejhorší byla tzv. „čtyřka“. Pro mnoho lidí je právě tahle představa tím, co je napadne, když se mluví o české hospodě.

Tyto hospody měly svá pro i proti. Na jednu stranu byly klasifikovány jako nejhorší, to znamená, že měly nejnižší ceny a pravidla nastavená tak, aby této klasifikaci odpovídala. Bylo přesně stanoveno, jaké vybavení a míru komfortu mohou nabízet a co se smí a nesmí být podáváno. V mnoha případech ve čtyřkách panovalo pravidlo, že nesmí nabízet teplé ani ohřívání jídlo, na menu mohly být jen jídla podávaná za studena.

<blockquote class="leftfloat"> <p>Každý nějakou takovou hospodu znal, byly téměř všude. Staly se synonymem právě české hospody – ne moc čistá, plná cigaretového kouře a plná štamgastů, kteří pijí jedno pivo za druhým.</p> </blockquote>

Tyto podniky se tak staly cílem těch nejtěžších pijanů. Ale nepředstavujeme si, že šlo o nejnižší společenskou vrstvu. V každém případě ale šlo o lidi, pro které se konzumace alkoholu stala způsobem života a kteří v hospodách trávili několik hodin denně.

Čtyřky byly nejrozšířenějším druhem hospod u nás. Právě proto je dnes s tímto typem zařízení spojena jistá nostalgie. Každý nějakou takovou hospodu znal, byly téměř všude. Staly se synonymem právě české hospody – ne moc čistá, plná cigaretového kouře a plná štamgastů, kteří pijí jedno pivo za druhým.

Některé z těchto návštěvníků byli ale kromě těžkých pijáků také předními osobnostmi českého undergroundu.

Všechny tyhle hospody spadaly do čtvrté cenové kategorie, ale lišily se v tom, o čem se v nich štamgasti bavili. Samozřejmě, že pokud byli mezi hosty členové undergroundu, jejich diskuze vypadaly jinak než ve čtverce, kde se scházeli zaměstnanci místního JZD.

Vzpomínám si, že jako teenager jsem cestoval komunistickým Československem a byl jsem velice zaskočen tím, že si hospody pěstovaly vlastní identitu. Například na Karlštejnsku jsem se setkal s hospodou, která měla zdi polepené scénami z divokého západu, fotkami kovbojů a bizonů. Mapujete také historii těchto netypických podniků?

Občas se setkám s knihami, články, studentskými příspěvky nebo bakalářkami, které podobná místa mapují, a je to velice fascinující. Pohybujeme se tady ale spíše v oblasti kulturní antropologie. Tyto podniky nám ukazují, že ačkoli byly všechny hodnoceny na základě stejných kritérií, zachovaly si svou specifickou identitu založenou na místní tradici. Existovaly hospody tramské, hasičské, fotbalové nebo hospody, ve kterých se setkávali amatérští hráči různých jiných sportů. Byly a jsou plné trofejí. Časté jsou také myslivecké nebo rybářské hospody.

Tato zařízení byla vždy úzce spjata s místní historií, a to třeba i ve velkém městě, jako je Praha. Stačí se v daném podniku rozhlednout a hned se to ukáže. Tyto lokální dějiny jsou pro nás velmi důležité – pomáhají nám pochopit, čím byla česká hospoda v minulosti a že v žádném případě nebyly všechny stejné. Nebyly to jen putyky.

Kvalita piva byla za minulého režimu také velice odlišná, zejména pokud bychom se zaměřili na menší lokální pivovary, je to tak?

Jednoznačně. Nové technologie a přístupy a tvrdá konkurence kvalitu piva u nás výrazně zvýšily. Za socialismu jsem byl moc mladý na to, abych pil pivo, ale co jsem zjistil, je toto: důležitou roli hrály nejrůznější faktory, jako byla nedostupnost kvalitních ingrediencí. Kvůli tomu vařily některé menší pivovary v zemi pivo nevalné hodnoty. Tím si získaly špatnou reputaci, které se zbavovaly jen těžko.

<blockquote class="leftfloat"> <p>Vypadá to skutečně velmi zvláště, když vidíte u stolu skupinku lidí, co si za celý večer vymění sotva pár slov, protože dva jsou online a komunikují s lidmi, co jsou úplně jinde, další dva si tajně píšou spolu. Je zvláštní, že spolu vůbec jdou do hospody.</p> </blockquote>

Výzkumu českých hospod se věnujete od roku 2004. Je zde nějaký obecný trend, který jste za ta léta vyzoroval?

Z hospod postupně mizí společenský aspekt. Souvisí to ale i se způsobem prodeje piva, dnes se spousta piva prodává v lahvích a plechovkách a lidé tak nemusí chodit do hospod tak často. Možností ke společenskému vyžití je dnes také mnohem více a hospoda tak už není jediným místem, kde se lidé mohou setkávat. Dnes už lidé většinou necítí potřebu jít do hospody, aby si mohli promluvit se svými přáteli nebo dokonce cizími lidmi. Podoba hospody se proto proměnila.

Mnoho lidí dnes svůj čas taky tráví „jinde“: fyzicky jsou sice přítomni v hospodě, ale skrze své telefony a sociální sítě jsou zároveň neustále přítomni v online prostoru.

Tímto problémem jsem se ve výzkumu nezabýval, ale fascinuje mě. Myslím si, že tento fenomén neovlivňuje jen život v hospodách, ale například i celé rodiny...mezi sociology se vedou kontinuální diskuse na téma, zda online spojení oslabují nebo naopak prohlubují společenské vazby.

Vypadá to skutečně velmi zvláště, když vidíte u stolu skupinku lidí, co si za celý večer vymění sotva pár slov, protože dva jsou online a komunikují s lidmi, co jsou úplně jinde, další dva si tajně píšou spolu. Je zvláštní, že spolu vůbec jdou do hospody.

Stejnou věc dělají ale i skupinky studentů na chodbách škol nebo v kavárnách. Je to způsob komunikace, na který jsou dnes mladí lidé zvyklí, přesto ale stále mají potřebu setkávat se a komunikovat tváří v tvář. Dokonce, i když mluvíte jen polovinu večera, je to pořád lepší než nic.

Dřív se v hospodách

lidé hodně bavili třeba o politice...

Pravděpodobně se na politiku letos zeptáme u příležitosti našeho patnáctého jubilejního průzkumu. Dávno už ale víme, že jediným tématem, o kterém v hospodě už nikdo mluvit nechce, je právě politika. Lidé se baví o vztazích, rodinných problémech, práci a samozřejmě sportu.

Zabýváte se ve svém výzkumu také vesnicemi, které nemají žádnou hospodu? Jak se to promítá do jejich života?

Některé vesnice skutečně sdílí tento smutný osud. Počet stálých obyvatel je nízký a chalupáři jezdí jen občas, a tak je finančně neúnosné hospodu provozovat. Úvahy o tom, proč nějaká vesnice nemá hospodu, mohou vést k mikro analýze jednotlivců, kteří jsou společensky aktivní a jsou schopni udržet kolektiv při životě.

Vesnice, které se zaměří na ekonomickou návratnost, o hospodu obvykle přijdou. Tato situace se může zdát tvrdá, ale často stačí jeden jediný člověk, který je ochotný věci změnit. Někdo, kdo chce provozovat hospodu a nemusí z toho nutně mít zisk, ale je přesvědčen o tom, že hospoda k vesnici patří.